

DISKOUR SEF ZIZ RONY J. GOVINDEN A LOKAZYON LOUVERTIR LAKOUR SIPRENM, LE 10 ZANVYE 2024

TENM: « APRANN LE PASE POU KONSTRIR DEMEN »

Byenveni (Lakey)

Sef Deta Larepublik Sesel, Msye Wavel Ramkalawan, Premyer Dam, Madanm Linda Ramkalawan; Vis Prezidan Larepublik Sesel, Msye Ahmed Afif; Onorab *Speaker* Lasanble Nasyonal, Msye Roger Mancienne; Prezidan Lakour Dapel, Ziz Anthony Fernando; Ziz Lakour Dapel; koleg Ziz Lakour Siprenm; Onorab *Atorney General*; Ekselans manm kor diplomatik; Monsenyer Harel; Monsenyer Wong; Rezistrar Lakour Siprenm; *Master* Lakour Siprenm, Sef Mazistra, Mazistra; Avoka; travayer Zidisyer; bann manm media; ekselans, msye e madanm, bonzour.

Remark Preliminer

Ozordi nou pe ankor enn fwa mark lokazyon louvertir lannen legal Lakour Siprenm, swivan *recess* ki ti komanse milye Desanm lannen pase. Tradisyonnelman, a sa lokazyon, Sef Ziz Lakour Siprenm i fer an ladres piblik e i enform lepep lo bann defi e lakonplisman lannen presedan Zidisyer, e an menm tan i annons son vizyon pour nouvo lannen legal. Sa I en tradisyon ki ekziste dan bokou pei. E i ganny fer prensipalman avek le bi pou gard sa pilye enportan nou demokrasi relevan. Nou bann ziz nou pa ganny sa loportinite pou koz lo nou bann difikilte e sikse par natir nou louvraz. Alors se pour sa rezon ki a sa lokasyon mon profite pour mwan *show case* nou bann *achievements*; koz lo nou bann difikilte; lafason ki nou annan lentansyon bouz devan sa lannen, e donn nou perspektiv lo serten pwen ki dan domenn piblik a legar Zidisyer.

Separasyon pouvwar

Dan Sesel nou annan en sistenm Egzekitif ki noun kree par nou Konstitisyon depi 1993. Kot Prezidan Larepublik I annan trwa rol priisipal ki, Sef Deta La Repiblik Sesel; Sef Egzekitif e Konmandan an Sef Lafors Defans Sesel. Dan son rol Sef Deta Prezidan anba lartik 66 (2) nou Konstitisyon enn son bann rol koman Sef Deta I enkli fer sir ki Konstitisyon e lalwa I ganny byen aplike Sesel.

Dan sa rol Sef deta I bezwen enterakte avek tou bann brans Gouvernman enkli bann lenstitisyon endepandan pou fer sir ki keksoz I mars byen. Se dan sa loptik ki nou bann ziz nou ti al war Sef Deta tar lannen pase pou diskite avek li bann size ki nou ti war pertinan e ki kapab afekte nou kondisyon servis. Nou remersye li pou sa lakey ki ti donn nou e sa diskisyon fran ki ti pran plas. En rankont kot ti napa okenn diskisyon lo bann case devan nou me senpleman lo bann problemn administrative ki nou pe fer fas avek. Sef Deta in sizer ek nou bann fason ki nou pou avans devan lo sa bann pwen e nou swete ki sa lannen nou a kapab fer progre lo sa bann size.

I kler ki sa proses pa afekte separasyon pouvwar ant sa tra brans gouvernman akoz Koman Sef Deta Prezidan I fonksyon e anna e drwa de regar lo pei an antye e I egzekit sa fonksyon par lao sa trwa lezot brans Gouvernman. Alors toultan nou konstitisyon pou reste dan sa fason zidisyer pou kontinyen konsilte avek Sef Deta larepublik Sesel ler I fodre, avek le bi pou rezourd son bann defi parey Konstitisyon I demann li fer.

Sa se le sel fason ki Zidisyer I annan anba Konstitisyon pou adres kondisyon servis son bann zofizye.

Medya e Zidisyer

Sa lannen Komisyon Medya ti fer zot *Editors Forum* an kolaborasyon avek Zidisyer. Pandan sa lokazyon nou ti fer detwa sesyon enteraktiv kot nou ti koz lo nou bann diferan lareg ki an plas ki annan pou fer avek akse par bann manm medya dan nou diferan lakour. E lo zot kote zot ti eksplik nou zot bann diferan *challenge* ki zot fer fas avek ler zot fer zot raportaz lo bann ka an kour e noun sey fason pou rod solisyon pou sa bann lobstak. Nou rekonnèt ki nou bezwen fer sir ki zot ganny lenformasyon zidisyer ki a tan, ki a zour e ki korek. Sa lannen nou pou redouble nou zefor pou fer ki nou zwenn la bann lobzektiv. Les mwan anor enn fwa eksprim mon lapresyasyon pou zot led dan sa demars pou fer sir ki nou sitwayen I plennman ganny akse avek lenformasyon legal ek zidisyer e dan sa fason ed zot pou egzers zot dwa e devwar pli byen.

Persepsyon Piblik

Zidisyer e La kour I okip en pozisyon anbivalan dan so relasyon avek piblik. Koman en brans Gouvernman Zidisyer I ganny kritike bokou, plizyer komanter e loniyon I ganny fer dan domenn piblik e dan diferan medya. Menm si sa I le ka, kapasite La kour e bann Zofisye Zidisyer pour reponn ou pou enfliyans lopinyon piblik lo sa bann size I limite, sa I leka aköz natir nou rol koman bann ziz. Separasyon pouvwar I donn responsabilite Konstitisyonel avek Egzekitif e lezislatif pou angaz avek elektora dan deba piblik, pa Zidisyer. Nou rol se pou desid lobann ka kin ganny anmenn an kou par bann parti e pou fer li dan en fason enparsyel an aplikan lalwa baze lo bann fe.

Konpleksite pozisyon zidisyer an relasyon ek latitud piblik e medya I kapab anmenn en pe defi pou serten zofisye zidisyer e Lakour koman en lenstitisyon. Menm si nou konpran ki nou bezwen fer serten sakrifis personel ou enstitisyonel lo sa size. I annan keksoz ki nou kapab fer pou edik dimoun lo nou lenstitisyon. Se pour kwa lannen pase noun komans en orogram pou edik manm piblik ki manyer nou lenstitisyon I marse avek le bi pou diminyen bann spekilasyon ki souvann fwa pa fonde.

En konsep santral dan relasyon ant Zidisyer e piblik dan en demokrasi I konsep Konfyans piblik, pou mwan se sa ki donn en bon sistenm Zidisyer son lezitimite. Menm si nou pa kapab angaz nou dan en deba ou dyalog avek piblik lo nivo politik mon santi ki I anna bokou ki nou ziz nou kapab fer pou ogmant konfyans ki piblik I annan dan nou. Se pou sa rezon ki sa lannen mon pou osi fer sir ki sa kat pilye stratezik swivan I osi ganny mentenir;

1. Asir en o standar kondwit e entegrite bann Ziz e travayer zidisyer.
2. Fer rann kont bann ziz e traveyer zidisyer ki sey anagaz zot lekor dan bann lofans disiplinier
3. Amelyor la fason nou donn lenformasyon piblik lo ki manyer sistenm lazistis I marse
4. Kontinyen enplimant ledikasyon kontinyel bann zofisye zidisyer avek le bi ranforsi zot konesans lo nou bann Rules of Ethics.

Satistics

Lannen pase ti ganny marke par bokou pozitivite dan plizyer domenn dan Zidisyer Sesel. Eliminasyon back log par La Kour Dapel e Lakour Siprenm pe

vin en realite. Lakour Dapel ti reisir retir 90 % zot backlog e Lakour Siprenm 78 % .Sa banns sif pa zis bann nimer, zot sinifye logmantasyon dan lefikasite e I les nou rann meyer servis nou sitwayen e donn zot akse avek lazistis dan en dele pli kourt.

Nouvo Tribinal

Letablisman de nouvo Tribinal anba Zidisyer, *Fair Trading Tribunal* e *Mental Health Care Tribunal* lannen pase ti vin avek doub lobzektif. Enn pou demontre nou bi pou fer sir ki tou desizyon ki annan e lenpak lo dwa sak sitwayen I ganny pran dan en fason enparsyel e zidisyezman pae en tribinal endepandan e dezyenn ki tou Tribinal I ganny plase anba sistenm Zidisyer, parey Konstitisyon I demande. Nou lorganizasyon I dan en dyalog konstan avek bann lezot brans Gouvernman lo kestasyon si I annan nesesite transfer bann lezot sa bann kalite lenstitisyon anaba Zidisyer aköz natir zot desizyon, oswar si I annan nesisite kree bann nouvosa bann lenstans.

Nouvo Regilasyon

Dan nou demars pou ogmant lefikasite noun sanz enpe bann Regilasyon ki annan pou fer avek prosedir legal sa lannen kin pase. Sa I enkli ogmant pouvwar *Master of the Supreme Court*, ki aprezan i ekout en pe bann case medyasyon ki tip e ganny ekoute par Ziz e osi aprezan pou li kapab fer *Inquest*. Nou Amand Lareg prosesedir Sivil Lakour Mazistar pou donn sa Lakour enpe bann menm prosedir ki Lakour Siprenm dan le bi pou ogmant lefikasite. Dan menm loptik la Reg prosedir *Rent Board*; e bann kin annan pou fer avek bann frer pou bann Ziri ti ganny sanze. Sa proze pou sanz prosedir legal pou bezwen all pli lwen. Noun realize ki Seychelles Code of Civil Procedure e Criminal Procedure Code ki form la baz nou prosedir lalwa Sivi e Kriminel I bezwen bann reform fondmantal pou met zot azour avek la realite ozordi. Me zot zot bezwen ganny fer par bann proze delwa se pou sa rezon ki nou pou fer propozisyon pou reform zot ek Gouvernman.

Led Legal

Osi pou ogmant efikasite nou system *Legal Aid* pou nou fer sir ki dimoun ki vreman bezwen e ki napa sa mwayen pou kapab pey en Avoka ki ganny *Legal Aid*, noun soumet en propozisyon avek *Attorney General* lannen pase pou consider sanz sistenm Legal Aid. Sa sanzman I pou fer sir ki sa dwa Konstitisyonel I ganny egzerse san labi e ki resours I al pou sa bann ki merite an akor avek nou Konstitisyon.

Bar Council

Gouvernans profesyon legal I ankor reste en defi, kot bokou dimoun I ankor annan sa persepsyon ki nivo disiplin serten bann avoka I bezwen ganny amelyore. Avek Le bi pou adres sa sitiasyon nou anvoy en *Law Society Bill* kot biro *Attorney General* avek enn bann lobzektif pou etablir en konsey endepandan pou souperviz aktivite profesyonel, sa proze delwa pou kree en konsey endepndan pou regulariz e disiplin bann Avoka. Sa sistenm I enn ki egziste dan plizyer pei o monn. mon swe ki sa lannen progre I ganny fer lo sa size.

Admission Avoka

Lannen pase sis Seselwa ti ganny admet koman *Attorney at Law*. Enn ti ganny apwente *Noter* e trwa *State Counsel* dan biro *Attorney General*. Wit candida ki annan zot degre ti fer legzanmen *Bar Finals* pou zot vin Avoka, organize par La Kour Siprenm, rezilta pou sortir sa mwan. En Avoka senyor ti eksprim so lentansyon pou li aret *practice*. Ler mon get sa bann *statistics* mon war ki bokou fiy konpare ek garson pe antre dan profesyon legal e sa I leka lannen apre lannen e I tre posi, si pa ankor arive ki nou war en *gender imbalance* dan nou sistenm legal. Kot bann madanm I bokou plis ki ban mimsye. Alors mon lans lapel pou tou le de seks ki annan sa motivasyon e lentelizans pou met menm zefor pou zot etidye e pas tou sa bann legzanmen pou zot vin en avoka

E-Filing

Nou lenstitisyon pou bezwe anbras *digitalization* si I pou kapab adapte dan sa lemond ki pe evolue vitman. Bokou zirisdiksyon pe enplimant konsep *e-justice*, kot prosedir legal I fer *online*, en keksoz ki ogmant efikasite dan sistenm lazistis e ki redwir bann kou ki vin avek. Se avek le bi pou fer sa vin en realite ki bonner sa lannen nou pou entrodwir *e-filing* pou bann *written submissions* ki konmela I ganny fer dan en form fizik. Sa proze pou ganny swiv par sanzman pli aprofondi lo lanrezistrem tou bann dokiman legal dan en fason elektronik, en keksoz ki pou bezwen enkli amannman bann provizyon lalwa ki komela pa pe aksepte *e-filing*. Sa i ou tonm anab andman bann kod prosedire parey monn anonse opraravan Nou Swe se ki nou *online case management system* ki egziste I form la baz nou nouvo *e-filing system*. Antretan nou osi noun komans prosedire *digitalization* Libreri Zidisyer e son arshiv avek li be pou redwir bann vye dokiman an papye.

Ledikasyon kontinyel

An term enplimant ledikasyon kontinyel pou nou bann zofisye zidisyer lannen pase ti en lannen ase mouvman. En Delegasyon Zidisyer Tanzania ti fer en visit ofisyel e pandan zot sezour nouti esanz bann meyer pratik nou de

zrisdiksyon; *EU Global Facility* ti organiz en *workshop* avek tenm “*Turning intelligence into Evidence*”. Nou ti osi partisip e fasilite en seminar organize par *EUNAVFOR* e *RCOC* lo laspe legal Anti piratri e Narkotik. Azou nou pe ganny plis an pli bann case konsernan *Cryptocurrency*, nou ti pran par dan en *Workshop* organize par *FSA*, ki ti donn nou en meyer apersi so teknikalite *Cryptocurrency* e tar lannen pase en delegasyon zidisyer sesel ti partisip *Southern African Chief Justice Forum*. Nou bann nouvo zofisye zidisyer ti osi ganny loportinite pou ganny train lo plizyer size or organize an deor Sesel lo trafik imen; propriyete entektyel; *Money Laundering*; *asset recovery* etc, parmi lezot anlor. Koman enn pti zirikdiksyon ensiler sa bann leksperyans koumsa I enportan pou nou devlopman profesyonel.

Nou kontinyen donn konesans pli aprofondi nou bann staff teknikal e administratif par siport zot aprantisaz dan plizyer domenn lannen pase. I kler ki konesans legal i osi tre enportan si nou *support staff* pou nobou siport nou plis ankor. Alors kot i posib nou fer zot fer zot degre dan lalwa. Me nou pa aret la. Avek le bi pou ogmant konesans legal nou bann *support staff* mon pe al siny en Ed memwar avek *UNISEY* ki pou fer ki 8 nou staff pou kapab fer en *Advanced Course dan Paralegal Studies program* sa lannen. Nou anvii ki sa program I ganny renouvle tou le zan kot nou a ganny en cohort minimum 8 grduate sak lannen.

Pragmatism

Parey monn dir opravan ler nou get nou statistics nou kontinyen war en diminisyon dan kantite case ki aktiv devan nou bann lakour e tribunal. Mon lapel se nou kontinyen enplimant nou *first come first served* polisi pou manage nou case loads, ki ed nou ekout bann case ki pli vye avan bann ki nouvo , pou fer sir ki sa obligasyon konstitisyonel *trial within a reasonable time* I kontyen ganny swiv. An dizan sa nou pou osi bezwen pli pragmatik e donn priorite bann ka kot zot partikularite ou spesifite I fer ki nou pou bezwen prioritize zot aköz letan dan sa bann kes pa zwe dan lentere lazistis. La mon mazin bann case lanplwa devan *Employment Tribunal* kot I annan bann etranze ki sesel pe esper desizyon *tribunal* ki napa en lanpwa e ni menm en landraw pou reste, e *tax payers* I bezwe asiste zot. Sa dilenn i osi aplik pou bann anplwayer ki antretan pa kapab fer en desizyon pou anplway lezot dimoun. Nou bezwen kapab donn priorite sa bann ka. En lot legzanp se bann *case Sexual Assault* lo bann miner, sa bann *case* plis letan I pase plis sa bann victim vilnerab zot kapasite pou temwanye I ganny redwir. Mon demann tou bann dimoun angaze dan investigasyon; prosekisyon e mon bann koleg Ziz e Mazistra pou redouble zot zefor pou fer sir lo en case to case basis ki sa bann ka i al pli vit dan sistenn lazistis.

Nouvo Apwentman

De Ziz Lakou Dapel; en Ziz lakour Siprenm; de *Legal Researcher* e Sef Mazistra ti ganny apwente lannen pase. Sa in ede dan nou parkour pou desarz nou bann devwar dan en fason pli aproprye. Sepandan mon ankor pa satisfè avek *turn over* staff dan serten seksyon parey seksyon lenterpretasyon, kot i difisil pou ganny dimoun kalifye e retenir staff pou lontan. Se pour kwa monn lans lapel avek bann dimoun konsernen dan ladministrasyon zidisyer pou kree plis *incentive* pou retain staff dan sa bann seksyon.

Tenn 2024

Ler nou bouz devan sa lannen, Zidisyer I ganny gide par son nouvo thenm ki “*Zidisyer aprann lo le pase e batir demen*” En tenm ki rezonn byen avek nou pourswit pou en sistenm lazistis ki reflesir, aprann lo son leksperyans avek le bi pou fer touzour pli byen. Anba sa tenm La kour siprenm in fer en analiz nou listwar 120 an nou legzistans, sa kin bon e sa kin move, avek le bi pou konstrir en meyer demen. Nou lanfaz se pour batir lo lasazes ki nou long listwar in donn nou e etabli bann lobzektiv pou *deliver* lazistis dan en letan pli ideal par enplimant bann nouvo prosedir ek teknolozi tout an respektan bann paramet kosntitisyonel. Nou reste devoue pou kontinyen ranforsi nou bann training programmes avek le bi pou adres bann febles pou tou nou staff ; zofisye zidisyer; *Researchers*, pou fer sir ki nou fortifye nou devlopman profesyonel e ogmant nou efikasite .Dan sa menm optik mezir pou gannay pran pou amelyor prosedir e aranz nou lenfrastruktir ki leksperyans I demontre I pa an faver en sistenm lazistis ki efikas e aksesib pour tou.

De size enfrastruktir kipe preopkip mwan bokou e ki nou bezwen fer li en priorite sa lannen se, premye pou war en nouvo lanplasman pou Lakour Maziztra Anse Royale. Sa Lakour ki ti ganny konstrir pandan letan kolonyal in ariv preski lo bout son letan. Lespas I limite e batiman in avarye. Sekirite e kapasite nou bann staff pou travay I ganny afekte e menm zafer I aplik pou bann *court users*. Se pou sa rezon ki mon pou komnas en diskisyon ek Gouvernman pou nou ganny en landrwa pli konvenab pou admistre lazistis Anse Royale. Dezyenman kantite Drog Kontrole ki nou pou bezwen detri dan en fason regilye apre sak *case* i kontinyelmam ogmante e lannen apse in vin plis ki dis fwa e landrwa pou kit zot apre ki kes in fini I limite. E sa fason fer ki nou bezwen al tap laport bann lezot lazans sak fwa nou bezwen en *Incinerator* pou nou fer sa louvraz I bezwen arete, se pou kwa mon pou lans lapel ek bann lororite konsernen pou nou ganny nou prop kapasite pou fer sa destriksyon nou menm sa lannen.

Remersyeman

Final man mon remersye Sef Deta e Vis Prezidan pou asiste nou seremoni louvertir lakour e nou swet zot le meyer pou sa lannen. Menm remersiman i al pou Speaker Lasanble Nasyonal e bann lezot envite distenge. Zot prezans parmi nou I demontre nivo zot langazman dan nou prosesis demokratik e valer ki zot aporte pou nou sistenm zidisyer.

Pour mon bann koleg Ziz Lakour Dapel, Ziz Lakour Siprenm, Mazistra, Tyermenn e manm bann tribinal, mersi pour zot profesyonalism ki zot in montre lannen pase. Servi ou pei komam en ziz I parfwa en louvraz ki fer ou santi ou tousel. konpleksite legal ki anmaye avek lentasite emosyonel bann dimoun ki vin devan nou i fer ki ou pa ganny gran admirasyon. Me nou kamaradri e kozyalite antrenou I fer la diferans. Mon apresye sa lantant ant La Kour Siprenm e Lakour Dapel. Wi nou de diferan lakour ki bezwen fonksyonn endpandaman si nou pou kapab zwe nou rol Konstitisyonel. Me I kler ki I annan bokou keksoz ki nou kapab fer ansanm pou fer sir ki nou ladministrasyon I vin pli efektiv e ki nou kondisyon servis I amelyore e an konsekan le pep I benefisyé.

Mon remersye manm *Senior management* e lezot manm staff administrativ e teknik pou zot gran kontribisyon, san zot nou sistenm lazistis pa pou kapab deliver. Sak Zizman ki nou fer se avek zot lassitans ki nou fer li. Nou valoriz zot tou, nenport seksyon ki zot ete e mon asire kid an sa menm lespri sa lannen zot pou kontinyen deliver parey lannen pase. En remersiman spesyal i al pou komite organizater louvertir lakour prezide par ziz Carolus, manm Lakoral Zidisyer e *brass band* lapolis e Gard Doner Lapolis, san zot zot seremoni sa seremoni pa ti pou in vin en sikse.

Pou nou bann partner dan ladministrasyon lazistis, Onorab Atorni Zeneral ek bann manm son lofis, Komisyonner Lapolis e bann manm Lafors Lapolis, bann avoka; Komisyonner Komisyon Anti-Koripsyon e bann manm ACCS, tou bann avoka, Sirentandan Prizon e bann manm Servis Prizon, Servis Probasyon, Servis Sosyal, eksetera, nou aprseye zot respe pou *Rule of Law* e sa latansyon spesyal ki zot aporte pour servi pep Seselwa an akor avek konstitisyon.

En remersiman spesyal i al pour bann diferan *media houses* pour zot bann reportaz lo sa ki pe pase ankour e nou pou nou partenarya kontinyel. E pou zot lassistans ki zot in donn nou ozordi

Finalman, Pou nou sitwayen ki form grann parti nou bann kliyan mon remersye zot pou zot konfyans kontinyel ki zot annan dan nou, parey monn dir avan se sa konfyans ki kree nou lezitimite en sistenm zidisyer dan en pei demokratik. Mon reasir zot ki nou pou kontinyen rann zot sa servis dan en fason zis; ekitab e enparsyel an akor avek nou serman ki noun pran.

Les mwan mon diskour aret avek sa refleksyon lo sa bann levennman tris ki ti frap nou pei mwan pase. Nou pei in soufer bokou kalamite e dezas dan le pase natirel ou fer par zonn. Me noun kapab sirmont tou sa la, sirviv e prospere koman en nasyon. Sa I akoz nou en pep ki, rezilyan, for avek i ki kwar dan en sel desten. Anou kontinyen dan sa menm lespri. Annou ranforsi sa lespri solidarite e lev nou zanmi ; fanmiy e vwazen dan sa bann difikilte ki zot trouv zot par nou aksyon e nou lapriyer. Kan lo nou par, nou Zidisyer, fontenn lazistis, nou laport pou reste touzour ouver pou adres okenn keksoz ki zot santi ki zot santi ou kapab ganny adrese selman par en desizyon lakour.

Mon swet zot tou en bon lannen zidisyer 2024, ki I pas dan lape e trankilite. E ki Bondye I kontinyen beni nou Larepublik e lepep Seselwa.

Mersi.

R J Govinden

Sef Ziz

10/1/24

